

Skipulagsstofnun
b.t. Jóns Ágústssonar
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Reykjavík, 13. janúar 2023
UST202212-036/A.Þ.
10.05.00

Efni: Mat á umhverfisáhrifum – matsáætlun – vindorkugarður í Klausturseli – Múlþing

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar er barst 5. desember sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda matsáætlun.

Framkvæmdarlýsing

Zephyr Iceland ehf. (hér eftir nefnt framkvæmdaraðili) fyrirhugar að reisa vindorkugarð á Fljótsdalsheiði, í landi Klaustursels, í Múlþingi. Áætlað er að fyrsti áfangi framkvæmdarinnar verði á bilinu 50-300 MW vindorkugarður en gert er ráð fyrir að virkjunin verði síðar stækkuð í allt að 500 MW.

Í matsáætluninni kemur á einum stað fram að svæðið sé 3.730 ha en á öðrum að það sé 4.110 ha svo það þarf að leiðrétta það. Þá segir að um sé að ræða svæði sem afmarkar fyrirhugaðan vindorkugarð og vegagerð innan garðsins. Vindmyllurnar verða allt að 90 talsins og 200 m á hæð þegar spaði er í hæstu stöðu. Efnismagn verður á bilinu 230.000 m³ til 540.000 m³.

Umhverfisstofnun bendir á að hér er um afar stóra framkvæmd að ræða sem framleiða mun mikla orku. Til samanburðar má nefna að stærsta virkjun landsins, Fljótsdalsstöð, er 690 MW en hún er eina aflstöð Landsvirkjunar sem er meira en 300 MW að uppsettu afli.

Umhverfisstofnun ítrekar það sem fram hefur komið í öðrum umsögnum stofnunarinnar um umhverfismat vegna áforma um vindorkugarða að stofnunin telur að velja eigi færri og stærri svæði fyrir vindorkugarða, helst á núverandi orkuvinnslusvæðum, þar sem innviðir eru til flutnings raforku, vegir eru til staðar og landi hefur þegar verið raskað.

Að mati stofnunarinnar ætti einnig að líta til landsins í heild varðandi fyrirhugaða vindorkugarða, frekar en að hvert sveitarfélag fyrir sig ákveði hvar þau skuli staðsett. Líkt og fram kemur í matsáætluninni er afstaða stofnunarinnar sú að vindorka falli undir lög um verndar- og orkunýtingaráætlun.

Mat á umhverfisáhrifum

Þeir umhverfisþættir sem taldir eru geta orðið fyrir áhrifum af framkvæmdinni og verður fjallað nánar um í umhverfismatskýrslu eru skv. matsáætluninni landslag, ásýnd, skuggaflökt, hljóðvist, jarðmyndanir, gróður, fuglar, samfélag og fornleifar.

Þeir valkostir sem skoðaðir verða snúa fyrst og fremst að uppröðun vindmylla á svæðinu og því hve stórir og margir áfangarnir verða að teknu tilliti til mismunandi aflsetningar.

Gert hefur verið frummat á því hvar vindaðstæður eru góðar og hvar líklegast henti að tengja vindorkugarð inn á flutningskerfi Landsnets. Gerð verður grein fyrir því í umhverfismatsskýrslu. Umhverfisstofnun telur að fjalla ætti um annan staðsetningarkost í umhverfismati þar sem framkvæmdir valda ekki röskun á verndarsvæðum.

Umhverfisstofnun hefur farið yfir og metið ofangreinda matsáætlun og telur að í henni séu tilgreindir þeir þættir sem helst munu hafa áhrif vegna framkvæmdarinnar. Þó telur stofnunin vert að neðangreind atriði séu höfð til hliðsjónar við gerð umhverfismatsskýrslu umfram það sem kemur fram í matsáætlun.

Landslag og ásýnd

Fyrirhugaður vindorkugarður er á Fljótsdalsheiði í um 600 m hæð yfir sjávarmáli. Á heiðinni er víðsýnt til allra átta en til suðurs sést vel til Snæfells og Vatnajökuls. Að mati Umhverfisstofnunar er ljóst að framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á ásýnd svæðisins og vera einkennandi í landslagi.

Í matsáætlun kemur fram að unnin verði landslagsgreining fyrir svæðið sem hefur það að markmiði að varpa ljósi á helstu landslagseinkenni fyrirhugaðs framkvæmdasvæðis, meta verndargildi og viðkvæmni skilgreindra landslagsheilda og hve mikil áhrif fyrirhuguð framkvæmd geti haft á sjónræna þætti, upplifunargildi og gæði landslagshilda.

Einnig kemur fram að við mat á áhrifum sjónrænna þátta verður notast við landupplýsingakerfi þar sem sýnileiki er greindur. Miðað er við 45 km radíus frá ystu vindmyllum út frá skoskum leiðbeiningum. Framkvæmdaraðili áætlar að ráðfæra sig við staðkunnuga og hagsmunaaðila varðandi myndatökustaði.

Umhverfisstofnun gerir ekki athugasemdir við það hvernig framkvæmdaraðili hyggst meta áhrif framkvæmdarinnar á landslag og ásýnd en bendir á mikilvægi þess að staðið sé vel að matinu og það sé ítarlegt þar sem hér er um að ræða stærstu framkvæmd sem kynnt hefur verið varðandi vindorku á Íslandi.

Óbyggð víðerni

Umhverfisstofnun bendir á að eitt af verndarmarkmiðum náttúruverndarlaga nr. 60/2013 er að standa vörð um óbyggð víðerni landsins.

Óbyggð víðerni eru skilgreind sem svæði í óbyggðum sem er að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og að jafnaði í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflinum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum.

Umhverfisstofnun telur mjög mikilvægt að staðið sé vörð um óbyggð víðerni landsins en í skýrslu sem Wildland Research Institute gerði fyrir fern samtök á Íslandi árið 2022 kemur fram að á Íslandi eru 43% af helstu ósnertu víðernum Evrópu. Þar segir einnig að það að standa vörð um og viðhalda óbyggðum víðernum sé efst á lista útfærðra markmiða Rammasamnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilegan fjölbreytileika fyrir árið 2030. Á

er minnt á að víðernaskrá Evrópusambandsins frá 2013 sýndi að tæplega 43% af „villtustu“ víðernum Evrópu var að finna á Íslandi.

Að mati Umhverfisstofnunar hefur Ísland mjög mikilvægu hlutverki að gegna í verndun óbyggðra víðerna. Stofnunin telur því að í umhverfismatsskýrslu ætti að meta sérstaklega áhrif framkvæmdarinnar á óbyggð víðerni en ekki hafa það hluta af umfjöllun um áhrif á landslag.

Votlendi

Fram kemur að fyrirhugað framkvæmdasvæði sé að mestu mólendi og votlendi en moslendi, melar og sandlendi komi einnig fyrir. Í umhverfismatinu verður aflað nákvæmari upplýsinga um gróður svæðinu. Kortlögð verða allar jarðmyndanir og öll vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar skv. 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Umhverfisstofnun telur það afar mikilvægt en á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði er að finna stór votlendissvæði sem eru 20.000 m² og falla þ.a.l. undir 61. greinina um sérstaka vernd.

Umhverfisstofnun bendir á að í 61. gr. náttúruverndarlaganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. og 2. mgr. sama ákvæðis. Skv. 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruvæðinganna, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

Umhverfisstofnun bendir á að ef tillagan gerir ráð fyrir röskun á vistkerfi eða jarðminjum sem njóta sérstakrar verndar þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Mikilvægt er að í umhverfismati komi fram hvaða brýnu almannahagsmunir réttlæti röskun á votlendi, sem er óhjákvæmileg á þessu svæði. Stofnunin telur að rökstyðja þurfi vel brýnu nauðsyn þess að þessi staðsetning sé valin þegar aðrar staðetningar eru mögulegar sem uppfylla náttúruverndarlög og valda ekki röskun á votlendi.

Stofnunin bendir auk þess á að skylt er að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna allra framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar, sbr. skipulagslög og lög um mannvirki. Á þetta að tryggja að tekið sé til ítarlegrar skoðunar hvort framangreint skilyrði sé uppfyllt.

Við mat á leyfisumsókn ber að veita saman mikilvægi náttúruminjanna sem í húfi eru og hagsmuni af fyrirhugaðri framkvæmd. Við matið skal litið til verndarmarkmiða 2. og 3. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. laganna.

Ákveði leyfisveitandi að veita leyfi þrátt fyrir framangreint skal hann, með vísan í 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Einnig skal gera grein fyrir fyrirhuguðum

mótvægisáðgerðum, sem og mögulegri endurheimt náttúruverðmæta þegar það á við. Þá skal afrit af útgefnu leyfi sent Umhverfisstofnun, sbr. 6. mgr. ákvæðisins.

Að auki bendir stofnunin á að verndun votlendis er aðgerð I.4 í aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum en aðgerðin felur í sér að koma í veg fyrir frekari framræslu votlendis hér á landi.

Einnig eru á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði stöðuvötn sem falla undir a. lið 61. gr. náttúruverndarlaganna og njóta þ.a.l. sérstakrar verndar og gildir einnig um þau ofangreind atriði.

Vinnubúðir og tæki

Umhverfisstofnun bendir á að gera þarf grein fyrir helstu tækjum sem notuð verða við framkvæmdina, starfsmannafjölda og vinnubúðum. Mikilvægt er að fráveitumál samræmist reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólp.

Fram kemur að líklega yrði Reyðarfjarðarhöfn nýtt til að flytja inn vindmylluparta. Umhverfisstofnun bendir á að gera þarf grein fyrir þeim framkvæmdum sem gera þarf í tengslum við vindorkugarðinn við höfnina. Eins þarf að gera grein fyrir geymslustað fyrir vindmylluparta og ef einhverjar framkvæmdir eru þarfar á flutningsleiðinni. Vindmyllur eru gríðarlega stór mannvirki og spaðana þarf t.d. líklega að flytja í heilu lagi sem veldur því að einhverjar beygjur þarf að víkka á flutningsleiðinni.

Vegir

Umhverfisstofnun bendir á að vegagerð skal það vera í samræmi við ákvæði reglugerðar nr. 260/2018 um vegi í náttúru Íslands. Í 3. mgr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd segir að við mat á því hvort tilteknir vegir skuli tilgreindir í vegaskrá skv. 1. mgr. skuli sérstaklega líta til þess hvort akstur á þeim sé líklegur til að raska viðkvæmum gróðri, valda jarðvegsrofi, hafa neikvæð áhrif á landslag, víðerni og ásýnd lands eða hafa að öðru leyti í för með sér náttúruspjöll.

Tengingar við flutningskerfið

Fram kemur að gerð hafi verið ítarleg skoðun á því hvernig henti fyrir vindorkugarð á þessu svæði að tengjast flutningskerfinu. Þá segir að niðurstöður hafi verið jákvæðar, enda séu öflugar háspennulínur í nágrenninu ásamt tengivirki og kerfið vel tengt stórum vatnsaflsvirkjunum. Þó gæti þurft að styrkja flutningskerfið.

Allar vindmyllur verða skv. matsáætluninni tengdar saman með jarðstrengjum sem verða plægðir niður og staðettir eins og kostur er í vegstæði til þess að lágmarka rask.

Umhverfisstofnun telur að gera skuli grein fyrir háspennulínum sem reisa verði vegna vindorkugarðsins ef í ljós kemur að jarðstrengur að næsta tengivirki henti ekki rekstrarforsendum Landsnets.

Frágangur

Fram kemur að líftími vindorkugarða sé að jafnaði 25 ár en eftir þann tíma þurfi að taka ákvörðun um áframhald orkunýtingar eða niðurrif. Í umhverfismatsskýrslu verður fjallað um hvernig niðrifi verði háttað. Umhverfisstofnun telur afar jákvætt að gerð verði ítarleg

grein fyrir því hvernig gengið verði frá svæðinu ef til niðurrifs kemur og að í framkvæmdaleyfi verði skilyrði um frágang.

Virðingarfyllst,

Agnis Þorkelsdóttir
sérfræðingur

Axel Benediktsson
sérfræðingur